

*Ірина Ігорівна Кравчук,
доцент кафедри правознавства
Поліського національного університету,
кандидат юридичних наук, доцент
ORCID: 0000-0002-9040-6930*

*Анна Русланівна Хоцька,
здобувачка 4-го курсу спеціальності 081 «Право»
Поліського національного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОНОРСТВА КРОВІ ТА ЇЇ КОМПОНЕНТІВ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану гостро постає питання забезпечення медичних закладів донорською кров'ю та її компонентами. Зростає попит на переливання крові для порятунку поранених військових і мирних жителів. Водночас виникають перешкоди в організації донацій через бойові дії, переміщення населення, руйнування інфраструктури, що свідчить про потребу в ефективному правовому регулюванні сфери донорства крові для забезпечення національної безпеки та власне й зумовлює актуальність цього наукового доробку.

Російська військова агресія спричинила численні випадки поранень серед військовослужбовців та мирного населення, лікування яких потребує переливання донорської крові. Водночас донорські центри і станції переливання крові зазнають фізичних руйнувань, бракує медичного персоналу, виникають складнощі з логістикою та комунікаціями.

По-перше, через активні бойові дії частина донорських центрів на сході України була зруйнована або пошкоджена, що унеможливило їх роботу. Це призвело до дефіциту донорської крові саме в регіонах, де вона найбільше потрібна для порятунку поранених.

По-друге, через пошкодження транспортної інфраструктури, загрози обстрілів і складнощі з постачанням виникли проблеми з логістикою та доставкою донорської крові з центрів заготівлі до лікарень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням донації крові та її компонентів свого часу були присвячені наукові дослідження низки вітчизняних вчених, а саме: О. Гудзенко, В. Кочемасова, Є. Мороза, Л. Назарчук, В. Новак, О. Омельченко, П. Перехрестенко, В. Сафонова та ін.

Мета статті. Метою статті є визначення особливостей правового регулювання донорства крові та її компонентів в умовах дії правового режиму воєнного стану та напрямів його удосконалення.

Методи дослідження. Для забезпечення досягнення мети дослідження застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, а саме: порівняльно-історичний, метод аналізу й синтезу, системно-структурний метод, метод класифікації, моделювання, узагальнення, а також формально-юридичний метод.

Основні результати дослідження. Донорство крові і її компонентів є важливою складовою системи охорони здоров'я, оскільки переливання донорської крові є необхідним для порятунку життя та здоров'я пацієнтів за багатьох медичних показань. З іншого боку, процедура донорства крові та компонентів крові потребує належного правового регулювання задля захисту прав і здоров'я донорів, а також забезпечення якості та безпеки донорської крові.

Так, у 2022 році в Україні було заготовлено 438 тис. літрів донорської крові, а частка безоплатного донорства становила близько 74%. Своєю чергою, за даними ВООЗ, середній показник кількості донацій на 1000 населення в рік у Європі становить 35–79 донорств, тоді як цей показник для України становить 16 донорств. За загальною кількістю донацій у світі лідирують США (понад

8 млн донацій на рік), Китай, Японія та низка європейських країн. Найбільша частка безоплатного донорства у Італії, Канаді, Данії – близько 95% [1, с. 122]. Тож стає зрозуміло, що в Україні недостатні обсяги заготівлі донорської крові навіть на рівні європейських країн. Є потенціал нарощування обсягів переважно за рахунок розвитку безоплатного донорства.

Донорство крові є важливим соціальним обов'язком, водночас процедура донації пов'язана з певними ризиками для здоров'я донора. Держава має гарантувати захист прав та інтересів осіб, які добровільно здають кров. Саме тому є низка нормативно-правових актів, які закріплюють питання, пов'язані з процедурою донорства крові та компонентів крові, гарантують донорам захищеність, безпеку, поінформованість щодо їх прав та обов'язків, а також передбачають певні привілеї.

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» є базовим нормативно-правовим актом у сфері охорони здоров'я, що також містить низку норм щодо регулювання донорства крові та її компонентів [2]. Закон України «Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові» передбачає широке коло прав донорів, наприклад, на захист життя і здоров'я під час донації, грошову компенсацію, пільгове медичне обслуговування тощо. Реалізація цих прав сприяє заохоченню донорства в Україні [3].

Крім того, сферу донорства крові регламентують такі нормативно-правові акти: Наказ МОЗ України від 01.08.2005 № 385 «Про інфекційну безпеку донорської крові та її компонентів», зареєстрований у Міністерстві юстиції 16.08.2005 за № 896/11176 (із змінами, внесеними наказом МОЗ України № 207 від 08.02.2021) [4]; Наказ МОЗ України від 01.02.2001 № 37/5 «Про посилення заходів щодо забезпечення інфекційної безпеки донорської крові в Україні» [5]. Ці та інші нормативно-правові акти деталізують правове регулювання у сфері донорства крові в Україні.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові» донорам, які протягом року безоплатно здійснили донацію крові або її компонентів у певних сумарних обсягах, у разі тимчасової непрацездатності виплачується допомога у розмірі 100% середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи [3]. Така пільга діє протягом одного року після проведення донації і є додатковою формою заохочення активних донорів крові. Важливо, що для отримання цієї допомоги донація має бути саме безоплатною.

Відповідно до ст. 21 Закону України «Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові»: 1) донори, які здійснили безоплатну донацію у зазначених сумарних обсягах (100 і більше донацій) можуть бути нагороджені державними нагородами (ст. 21 Закону); 2) при змішаному донорстві встановлено співвідношення кількості донацій різних компонентів крові (ст. 10-1 Закону); почесні донори України мають право на щомісячну надбавку до пенсії у розмірі 10% прожиткового мінімуму (ст. 21 Закону) [3]. На нашу думку, це важливі гарантії заохочення й відзначення найактивніших та добровільних донорів крові в Україні.

Процедура донорства крові вимагає ретельного відбору осіб, придатних за станом здоров'я для донації. Це пов'язано із забезпеченням безпеки як самого донора, так і реципієнта, якому буде перелита донорська кров.

Прив'язуючи тематику донації крові та її компонентів до сучасних реалій в Україні, кожен з нас усвідомлює, що це актуально як ніколи раніше. Без перебільшення, це питання життя і смерті. За оцінками, щоденна потреба у переливанні крові збільшилася приблизно у 10 разів порівняно з мирним часом. Це спричинило «мобілізацію» донорського руху як однієї з форм підтримки захисників Батьківщини. Проте система донорства крові зіштовхнулася із серйозними проблемами, які виникли внаслідок воєнного стану.

З іншого боку, масовий відгук громадян на заклики здати кров для поранених демонструє силу громадянського суспільства України та його консолідацію перед зовнішньою загрозою. Це набуває особливого значення для підтримки обороноздатності нашої країни.

На залучення населення до донорства впливає багато чинників, серед яких важливу роль відіграє правове регулювання і створення комфортних умов для донорства. Оприлюднено проєкт Стратегії розвитку добровільного безоплатного донорства крові на період до 2027 року, яка спрямована на забезпечення системності такого донорства в Україні [6, с. 75].

На жаль, немає оприлюдненої офіційної статистики щодо донорства крові в Україні до та після початку повномасштабного вторгнення рф. Проте, за даними окремих повідомлень, можна поба-

чити певні тенденції. По-перше, до лютого 2022 року щорічна кількість донацій становила близько 500 тис. Рівень забезпеченості потреб у донорській крові становив 60–65%.

По-друге, після початку війни кількість донорів зросла в кілька разів. Тільки за перший тиждень було здано понад 100 тис. літрів крові.

По-третє, станом на квітень 2022 року кількість донорів зменшилась, але все одно перевищувала довоєнний рівень на 30–40%.

По-четверте, зросла частка нових донорів (раніше не здавали кров) – до 60% [7, с. 62].

Отже, попри брак систематизованих даних, спостерігається значне зростання активності громадян щодо донорства крові після початку повномасштабного вторгнення в Україні. Це свідчить про мобілізацію донорського руху.

З перших днів вторгнення було організовано всеукраїнську кампанію зі здачі донорської крові для порятунку поранених захисників України під гаслом «Кров захисникам!». До акції долучилися сотні тисяч небайдужих громадян [7, с. 64].

Постачання донорської крові до районів активних бойових дій для порятунку поранених ускладнюється через низку проблем логістичного характеру та бойові ризики: 1) руйнування транспортної інфраструктури у прифронтових зонах, що перешкоджає доставляти кров вчасно та без втрат; 2) періодичні авіаудари та ракетні обстріли, які створюють загрози для транспорту, який перевозить донорську кров, а також для персоналу й обладнання пунктів переливання крові; 3) складно гарантувати дотримання температурного режиму та умов зберігання донорської крові при транспортуванні в умовах бойових дій, що знижує її якість; 4) бракує медперсоналу в прифронтовій зоні через масове вимушене переселення місцевих жителів, що ускладнює швидке переливання доставленої донорської крові пораненим [8, с. 101].

Значний прорив у процедурі донорства крові та її компонентів в умовах воєнного стану відбувся у вересні 2023 року. Йдеться про постанову Кабінету Міністрів України № 943 від 05.09.2023 року, відповідно до якої було дозволено в умовах воєнного стану проведення переливання донорської крові та її компонентів парамедиками безпосередньо в районах ведення бойових дій [9]. Це нововведення мало на меті прискорити надання екстреної медичної допомоги пораненим військовим, які потребують термінових гемотрансфузій. Раніше парамедиками могли лише стабілізувати стан поранених, але для переливання крові їх необхідно було транспортувати до стаціонарних медзакладів. Це значно збільшувало ризики для життя поранених через втрату часу та можливі ускладнення під час евакуації.

Отже, нововведення поліпшили можливості надання екстреної медичної допомоги безпосередньо в умовах бойових дій. Але водночас постали додаткові виклики з логістики постачання донорської крові та системи контролю якості до районів проведення активних бойових операцій.

Аналізуючи положення постанови КМУ № 943 від 05.09.2023 року, можна виділити такі основні проблеми і ризики: складнощі з безперебійним та оперативним постачанням донорської крові та плазми в райони активних бойових дій; відсутність належних умов для зберігання та транспортування донорської крові на передовій, що підвищує ризик псування та втрати якості компонентів і препаратів крові [9]; брак можливостей для кваліфікованого тестування та бактеріологічного контролю переливної крові безпосередньо в районах бойових дій; зростання імовірності зараження реципієнтів (поранених) гемотрансмісивними інфекціями при порушеннях процедури контролю якості та безпеки донорської крові [8, с. 102].

Отже, дозволивши парамедикам переливати кров у польових умовах, держава мала передусім подбати про відповідне ресурсне та нормативно-правове забезпечення цієї процедури з огляду на серйозні безпекові ризики.

Наразі перед державою постали такі ключові потреби: 1) поставки консервованої донорської крові, еритроцитів, плазми та альбуміну; 2) надання тест-систем і реагентів для визначення груп крові, інфекційного скринінгу донорської крові; 3) забезпечення обладнанням пунктів заготівлі та переливання донорської крові (холодильники, центрифуги, монітори тощо); 4) направлення зарубіжних фахівців-трансфузіологів і лаборантів для термінової допомоги українським колегам.

Існує нагальна потреба вдосконалити систему пільг і соціальних гарантій для донорів крові в умовах війни, адже фактично вони беруть участь в оборонних заходах країни. Наразі донорам, які добровільно здають кров для порятунку поранених військових, надаються стандартні пільги. Про-

те в умовах воєнного стану донорів варто прирівняти до волонтерів чи медиків на передовій з відповідним розширенням їх пільг. Зокрема, можна запропонувати: збільшення тривалості оплачуваної відпустки після донації; першочергове забезпечення санаторно-курортним оздоровленням; звільнення від оподаткування тощо. Це не лише вимога справедливості, а й стимул для залучення нових і підтримки постійних донорів в екстремальних умовах війни.

Донорство крові та її компонентів має ґрунтуватися виключно на принципах добровільності, безоплатності та самосвідомості донорів. Проте на практиці трапляються випадки примусових, насильницьких донацій з боку злочинних угруповань або недобросовісних медичних працівників.

Такі протиправні дії становлять серйозну суспільну небезпеку, порушують права людини та принципи біоетики. Саме тому в Україні передбачено кримінальну відповідальність за насильницьке донорство крові та її компонентів.

Відповідно до примітки до ст. 143 Кримінального кодексу (далі – КК) України насильницьке донорство крові та (або) її компонентів – це дії, пов’язані із забором крові та (або) її компонентів з людини проти її волі або з добровільної згоди, але без додержання вимог законодавства про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині [10].

Насильницьке донорство крові може проявлятися у різних формах, наприклад, фізичний примус до здачі крові під загрозою насильства, порушення санітарно-гігієнічних норм і вимог безпеки під час донації, залякування, шантаж тощо. Тобто фактично може йтися про будь-які протиправні способи примушування особи до здачі крові, всупереч її вільному волевиявленню та інтересам здоров’я.

Насильницькі дії стосовно донорства крові становлять серйозну суспільну небезпеку з огляду на такі фактори: 1) порушення основоположного права людини на недоторканність та автономію власного тіла, закріпленого Конституцією та міжнародними договорами. Примусове втручання у фізичну цілісність особи є тяжким злочином проти особистості; 2) загроза життю та здоров’ю донорів при порушенні вимог безпеки забору та зберігання крові, нехтування медичними протипоказаннями; 3) невідповідність якості примусово отриманої донорської крові та її компонентів чинним стандартам, що створює загрозу реципієнтам при трансфузіях; 4) небезпека поширення інфекційних хвороб через порушення санітарно-епідеміологічних норм та правил інфекційного контролю [11, с. 145].

Отже, за насильницькі дії щодо донорів крові особи несуть кримінальну відповідальність у вигляді тривалих строків позбавлення волі як за тяжкі злочини проти здоров’я та волі людини. Проте фактів притягнення до кримінальної відповідальності за насильницьке донорство в Україні не так і багато, хоча ці діяння кваліфікуються як тяжкі злочини з відповідними суворими санкціями.

Згідно з аналізом міжнародних експертів ВООЗ проблема примусових донацій крові існує в багатьох країнах, особливо з низьким рівнем життя та слабкою системою контролю [11, с. 148]. Для боротьби із цим явищем у світовій практиці використовують такі основні підходи, як: ретельна перевірка медичних закладів і реєстрація кожного випадку донації крові для контролю дотримання процедур добровільної згоди; підвищення обізнаності населення щодо етичних принципів донорства і шкідливості торгівлі кров’ю; стимулювання регулярного безоплатного добровільного донорства замість разових донацій. Тільки комплексний підхід дає змогу мінімізувати випадки насильницьких донацій у різних країнах світу.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що основними проблемами донорства крові в умовах дії правового режиму воєнного стану є: різке зростання потреби в донорській крові для порятунку поранених військових і цивільних осіб, що викликало гострий дефіцит її запасів; логістика постачання донорської крові ускладнена через бойові дії, що ставить під загрозу своєчасність надання допомоги пораненим; існує потреба у розширенні пільг і соціальних гарантій для донорів як осіб, задіяних в оборонних заходах держави.

Список використаних джерел

1. Телестакова А. А., Вербенець А. С. Право на донорство крові. In The XIII International Science Conference «Perspective of science and practice», December 13–15, Amsterdam, Netherlands. 322 p. 2022. С. 122.
2. Основи законодавства України про охорону здоров’я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 04.03.2024).

3. Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові: Закон України від 30.09.2020 № 931-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-20#Text> (дата звернення: 04.03.2024)
4. Про інфекційну безпеку донорської крові та її компонентів: Наказ МОЗ України від 01.08.2005 № 385, зареєстрований у Міністерстві юстиції 16.08.2005 за № 896/11176 (із змінами, внесеними наказом МОЗ України № 207 від 08.02.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0895-05#Text> (дата звернення: 04.03.2024)
5. Про посилення заходів щодо забезпечення інфекційної безпеки донорської крові в Україні: Наказ МОЗ України від 01.02.2001 № 37/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0037282-01#Text> (дата звернення: 04.03.2024)
6. Льющенко К. О. Тенденції і юридичні моделі донорства крові в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правова характеристика. *Право і суспільство*. 2016. № 1 (2). С. 74–76.
7. Дічко Г. О. Правове регулювання донорства крові та її компонентів в умовах воєнного стану. *Правові проблеми сучасної трансформації охорони здоров'я 2022*: зб. матеріалів наук.-практ. конференції з міжнар. участю (Запоріжжя, 26–27 травня 2022 р.) / за заг. ред. Ю. М. Колесника. Запоріжжя: ЗДМУ, 2022. С. 62–64.
8. Омельченко О. Система крові України як елемент національної біобезпеки у сфері охорони здоров'я в умовах війни. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2023. № 1-2. С. 97–104.
9. Про внесення змін до Порядку задоволення потреб сил безпеки та сил оборони у донорській крові та компонентах крові в умовах воєнного стану: постанова КМУ від 05.09.2023 року № 943. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/943-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.03.2024)
10. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.03.2024)
11. Проценко В. В., Проценко І. В. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти злочинів, пов'язаних із донорством органів або тканин людини. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 3(24). С. 145–151.

References

1. Telestakova A. A., Verbenets A. S. Pravo na donorstvo krvi. In The XIII International Science Conference «Perspective of science and practice», December 13–15, Amsterdam, Netherlands. 322 p. 2022. S. 122.
2. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia: Zakon Ukrainy vid 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (data zvernennia: 04.03.2024)
3. Pro bezpeku ta yakist donorskoj krvi ta komponentiv krvi: Zakon Ukrainy vid 30.09.2020 № 931-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-20#Text> (data zvernennia: 04.03.2024)
4. Pro infektsiinu bezpeku donorskoj krvi ta yii komponentiv: Nakaz MOZ Ukrainy vid 01.08.2005 № 385, zareiestrovanyi v Ministerstvi yustytzii 16.08.2005 za № 896/11176 (iz zminamy, vnesenymy nakazom MOZ Ukrainy № 207 vid 08.02.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0895-05#Text> (data zvernennia: 04.03.2024)
5. Pro posylennia zakhodiv shchodo zabezpechennia infektsiinoi bezpeky donorskoj krvi v Ukraini: Nakaz MOZ Ukrainy vid 01.02.2001 № 37/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0037282-01#Text> (data zvernennia: 04.03.2024).
7. Iliushchenkova K. O. Tendentsii i yurydychni modeli donorstva krvi v Ukraini ta zarubizhnykh krainakh: porivnialno-pravova kharakterystyka. *Pravo i suspilstvo*. 2016. № 1 (2). S. 74–76.
8. Dichko H. O. Pravove rehuliuвання donorstva krvi ta yii komponentiv v umovakh voiennoho stanu. *Pravovi problemy suchasnoi transformatsii okhorony zdorovia 2022*: zb. materialiv nauk.-prakt. konferentsii z mizhnar. uchastiu (m. Zaporizhzhia, 26–27 travnia 2022 r.) / za zah. red. Yu. M. Kolesnyka. Zaporizhzhia: ZDMU, 2022. С. 62–64.
9. Omelchenko O. Systema krvi ukrainy yak element natsionalnoi biobezpeky u sferi okhorony zdorovia v umovakh viiny. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. 2023. № 1-2. S. 97–104.
10. Pro vnesennia zmin do Poriadku zadovolennia potreb syl bezpeky ta syl obrony u donorskii krvi ta komponentakh krvi v umovakh voiennoho stanu: Postanova KMU vid 05.09.2023 roku № 943. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/943-2023-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 10.12.2023)
11. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (data zvernennia: 10.03.2024)
12. Protsenko V. V., Protsenko I. V. Kryminalno-pravovi ta kryminolohichni aspekty zlochyniv, poviazanykh iz donorstvom orhaniv abo tkanyn liudyny. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. 2018. Vypusk 3(24). S. 145–151.

Кравчук І. І., Хоцька А. Р. Особливості правового регулювання донорства крові та її компонентів в умовах дії правового режиму воєнного стану

У статті визначаються особливості правового регулювання донорства крові та її компонентів в умовах воєнного стану, необхідність дослідження якого зумовлено різким підвищенням попиту в переливанні крові для військовослужбовців та цивільного населення, які потерпають від воєнних дій. Водночас бойові дії, переміщення населення та руйнування інфраструктури перешкоджають організації донорства крові. Тому ефективне правове регулювання донорства крові є необхідним для забезпечення національної безпеки.

Метою дослідження є визначення особливостей правового регулювання донорства крові та її компонентів в умовах воєнного стану та напрямів його удосконалення. Завданнями дослідження є визначення поняття донорства крові та її компонентів за чинним законодавством України, прав донорів крові в Україні та їх матеріальну компенсацію, абсолютних і тимчасових протипоказань до донорства крові та її компонентів, пільг, які надаються донорам крові та її компонентів, а також виявлення проблем правового регулювання донорства крові та напрямів їх усунення. А також акцентувати увагу на важливості донорства крові та її компонентів в умовах воєнного стану та проаналізувати наявну статистику.

Ключові слова: донорство, кров, компоненти крові, реципієнт, донорство, пільги, протипоказання, кримінальна відповідальність.

Kravchuk I. I., Khotska A. R. Peculiarities of the legal regulation of blood donation and blood components in the conditions of the legal regime of martial law

The presented article identifies the peculiarities of the legal regulation of blood donation and blood components in the conditions of the right-wing martial law regime, the need to study which is due to a sharp increase in the demand for blood transfusions for military personnel and civilians who suffer from military actions. At the same time, hostilities on a large territory of Ukraine, mass displacement of the population from the occupied and front-line territories, as well as significant destruction of the infrastructure hinder the organization of blood donation. Therefore, effective legal regulation of blood donation is necessary to ensure national security in today's conditions.

The purpose of the study was to determine the peculiarities of the legal regulation of blood donation and blood components in the conditions of the legal regime of martial law, as well as directions for its improvement. To achieve the goal, the following tasks were defined, namely: to define the concept of blood donation and its components according to the current legislation of Ukraine; to investigate the rights of blood donors in Ukraine and the procedure for receiving material compensation for the donation procedure; determine absolute and temporary contraindications to donating blood and its components; determine the benefits provided to blood donors; identify problems of donating blood and its components; determine the regulatory and legal basis of blood donation. In addition, emphasize the importance of donating blood and blood components in conditions of martial law; analyze guarantees for donors; to analyze the statistics of blood donation and blood components in Ukraine before and after the full-scale invasion; to analyze the problems of blood donation in the conditions of martial law.

The main problems of blood donation in the conditions of the legal regime of martial law are: the sharp increase in the need for donor blood to save wounded military and civilian persons has caused an acute shortage of its reserves; the logistics of the supply of donor blood are complicated by hostilities, which jeopardizes the timeliness of providing assistance to the wounded; need to expand benefits and social guarantees for donors as persons involved in the defense measures of the state.

The Criminal Code of Ukraine establishes liability for coercion to donate blood and its components through physical or psychological violence. Such criminal acts are classified as serious crimes against the will and health of a person, punishable by long-term imprisonment. To prevent such crimes, it is necessary not only to punish, but also to popularize the ethical principles of voluntary donation among the population.

In the conditions of martial law, donors should be equated with volunteers or doctors on the front line with a corresponding extension of their benefits. In particular, it is possible to propose: an increase in the duration of paid leave after the donation; priority provision of sanatorium-resort health care; exemption from taxation, etc.

For the maximum involvement of the population in donating blood and blood components, it is necessary to carry out appropriate educational work, to form a sense of social responsibility among citizens.

Key words: donation, blood, blood components, recipient, donation benefits, contraindications, criminal liability.

DOI: 10.33663/2524-017X-2024-15-285-290